

ПРЕДМЕТ ПРИВАТНОГО (ЦИВІЛЬНОГО) ПРАВА

М. СІБІЛЬОВ
*кандидат юридичних наук,
член-кореспондент НАПрН України*

Предмет приватного (цивільного) права становлять відносини, що регулюються його нормами. Згідно з ч. 1 ст. 1 Цивільного кодексу України (далі — ЦК України) цивільним законодавством регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників.

Аналізуючи зазначену норму, слід перш за все звернути увагу на таке. Законодавець, визначаючи коло відносин, що регулюються цивільним законодавством, вказує на два види відносин (особисті немайнові та майнові), які охоплюються єдиним типом відносин (цивільні відносини) та закріплює єдині конститутивні ознаки цивільних відносин, обумовлені юридичною рівністю, вільним волевиявленням і майновою самостійністю їх учасників.

Характер цивільних відносин, як слушно зазначає А. Довгерт, є природ-

ним, а не таким, що залежить від законодавця. Завдання останнього полягає лише у визнанні природної суті цих відносин і встановленні адекватного їх регулювання [1, 7].

Розглядаючи суб'єктний склад відносин у сфері приватного та публічного права, слід зазначити, що в кожній із них діють два види суб'єктів. Перший вид — це, так би мовити, «свої» суб'єкти, що іманентні відповідній сфері, для яких участь у таких відносинах є загальним правилом.

Другий вид — це «інші» суб'єкти, для яких участь у відповідній сфері є можливою, але за певних умов та з дотриманням відповідних правил.

Стосовно конститутивних ознак цивільних (приватних) відносин, закріплених у ч. 1 ст. 1 ЦК України, слід вказати на таке.

Юридична рівність суб'єктів цивільних (приватних) відносин обумовлена тим, що у цій сфері підпорядкованість одного суб'єкта іншому є неможливою. Тут ідеться саме про юридичну

рівність, яка не залежить від майнового стану учасників цивільних (приватних) відносин, що може бути нерівним (неоднаковим).

Вільне волевиявлення суб'єктів цивільних (приватних) відносин є проявом автономії їх волі, що забезпечує можливість кожному з них вільно вирішувати питання, пов'язані перш за все з участю чи неучастю їх у певних цивільних відносинах, із визначенням їх узгодженого змісту на власний розсуд, у тому числі й шляхом саморегулювання у сфері договірних (правочинних) відносин.

Майнова самостійність суб'єктів цивільних (приватних) відносин знаходить свій прояв у майновій відокремленості кожного з учасників цих відносин. При цьому, як наголошує Р. Майданик, майнову самостійність учасників цивільних відносин не слід ототожнювати з обов'язковою наявністю у них певного майна, що належить їм на певному правовому титулі. Відсутність у певного суб'єкта майна на певному титулі не тягне за собою неможливості віднесення суспільних відносин за його участю до цивільно-правових [2, 83].

Теоретичним проблемам поняття, змісту, системи, здійсненню та захисту особистих немайнових прав фізичних осіб присвячена докторська дисертація [3] та узагальнююча монографія Р. Стефанчука [4]. Без сумніву, результати зазначених наукових досліджень свідчать про вагомий внесок цього науковця у сучасну теорію цивільного права. Аналізуючи ч. 1 ст. 1 ЦК України, у якій визначено предмет цивільно-правового регулювання в Україні, Р. Стефанчук вказує на такі позитивні моменти правила, сформульованого в ній, тому що воно: чітко й однозначно визнає за особистими немайновими відносинами якість предмета цивільного права; спрямоване на розгляд

особистих немайнових відносин як повноцінних, рівноправних і самодостатніх відносин, що усуває їх попередню залежність від майнових; розглядає особисті немайнові відносини як єдиний комплекс відносин та не розділяє їх залежно від зв'язку з майновими; визначає загальний пріоритет особистих немайнових відносин перед майновими; встановлює підстави включення особистих немайнових відносин до предмета цивільного права. Одночасно наголошується, що зазначене правило наділене і певними недоліками. Незрозумілим залишається те, чому засадами включення до предмета цивільного права особистих немайнових відносин є майнова самостійність їх учасників. Такий підхід законодавця оцінюється як не зовсім виправданий, оскільки ним фактично здійснюється прирівняння особистих немайнових відносин до «квазімайнових» і створюється спроба чергового нав'язування їх залежності від майнового аспекту. У зв'язку з цим Р. Стефанчук запропонував таку редакцію ч. 1 ст. 1 ЦК України: «Цивільним законодавством регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, а для майнових відносин — додатково на майновій самостійності їх учасників» [4, 85–86].

Розглядаючи проблему визначення підстав включення особистих немайнових відносин до предмета цивільного права, Р. Стефанчук сформулював висновок, що заслуговує на увагу. Суть його полягає в тому, що предмет цивільного права повинен формуватися лише на виокремленні загальної засади, яка і є істотною для визначення певних суспільних відносин цивільно-правовими. Такою засадою є приватноправовий характер зазначених відносин.

Оборотоздатна складова деяких об'єктів особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи, стала предметом монографічного дослідження С. Сліпченка. В його основу покладена авторська ідея про дуалістичну природу прав на нематеріальні, у тому числі деякі особисті немайнові об'єкти. Тому допускається, що поряд з особистою немайновою складовою в окремих випадках можливим є прояв і їх оборотоздатної майнової складової [5].

Другу групу відносин, що регулюються цивільним правом, становлять майнові відносини. Майнові відносини — це відносини, що виникають із приводу майна у широкому розумінні цього терміна, тобто із приводу речей, робіт, послуг, інших майнових благ.

Майнові відносини, що регулюються цивільним правом, як наголошує В. Борисова, — це конкретні, властиві товарному виробництву, об'єктивні за змістом і вольові за своєю формою відносини, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників [6, 16].

До майнових відносин, заснованих на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони другій стороні, а також до податкових, бюджетних відносин цивільне законодавство за загальним правилом не застосовується. Застосування цивільного законодавства до врегулювання таких відносин можливе лише у випадках, передбачених законом (ч. 2 ст. 1 ЦК України).

За змістом майнові відносини, що регулюються цивільним правом, поділяються на речові (що відображають статику майнових прав) та зобов'язальні (що відображають динаміку майнових прав).

Речові відносини охоплюють відносини власності та речові права на чуже майно. Відносини власності ста-

новлять ядро майнових відносин, вказують на привласнення матеріальних благ певною особою, яка володіє, користується і розпоряджається ними як своїми. До речових прав на чуже майно згідно зі ст. 395 ЦК України, зокрема, належать: право володіння; право користування (сервітут); право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис); право забудови земельної ділянки (суперфіцій). Права на чужі речі можуть виникати на підставі договору з власником та на інших підставах, встановлених законом, і мають певні межі їх здійснення.

Зобов'язальні відносини — це відносини, що складаються у зв'язку з переходом майна від однієї особи до іншої. Найбільш поширеним видом зобов'язальних відносин є договірні відносини.

Перехід матеріальних благ від одних осіб до інших, як наголошує І. Спасибо-Фатєєва, можливий не тільки у формі зобов'язань, а й при спадкуванні майна померлих фізичних осіб, а також при припиненні з правонаступництвом юридичних осіб. Перші відносини (спадкові) регулюються книгою VI ЦК України, а другі — статтями 104–112 ЦК України [7, 10].

Хоча, як на цьому вже наголошувалося, предмет цивільного права відповідно до ст. 1 ЦК України становлять лише особисті немайнові та майнові відносини, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників; дискутується питання про входження до предмета цивільного права інших відносин. Йдеться, по-перше, про організаційні відносини. Вперше думку про існування цивільних організаційно-правових відносин висловив ще у 1966 р. О. Красавчиков [8]. Він наголошував на тому, що організаційні відносини можуть бути побудовані як на

засадах субординації, так і на засадах координації. Саме тому науковець дав таке універсальне визначення організаційних відносин: організаційні відносини — це такі побудовані на засадах координації чи субординації соціальні зв'язки, які спрямовані на упорядкування (нормалізацію) інших відносин, дій їх учасників або на формування соціальних утворень. Цивільні організаційно-правові відносини, як далі зазначає О. Красавчиков, — це правовідносини, засновані на засадах рівності їх учасників, що виражають діяльність, яка здійснюється громадянами та організаціями щодо упорядкування своїх взаємозв'язків і координації зусиль у процесі реалізації державної або власної ініціативи.

О. Красавчиков навів таку найбільш суттєву (за його власним визначенням) класифікацію цих правовідносин залежно від їх змісту:

1. Організаційно-передпосилочні (створюючі). Цей вид відносин характеризується тим, що у результаті їх становлення та реалізації відбувається зав'язка, а в окремих випадках і подальший розвиток майново-правових відносин.

2. Організаційно-делегуючі відносини характеризуються тим, що шляхом їх реалізації відбувається наділення певними повноваженнями одних осіб зі здійснення таких дій від імені інших, тобто відбувається делегування повноважень.

3. Організаційно-контрольні відносини, які надають можливість одному суб'єкту цивільних відносин контролювати діяльність другого суб'єкта, що перебуває з першим у відповідному правовідношенні за договором, зокрема, підряду на капітальне будівництво, договору на проведення проектно-пошукових робіт, договору комісії.

4. Організаційно-інформаційні відносини. Їх суть полягає у тому, що

сторони майнових відносин зобов'язані обмінюватися такою інформацією, яка надає можливість для розвитку основного, зокрема, майнового зв'язку.

Нарешті, О. Красавчиков формулює висновок про те, що цивільні організаційно-правові відносини обслуговують інші цивільні правовідносини, вони не є самоціллю, а становлять певний організаційно-правовий засіб, що використовується сторонами з метою впорядкування своїх основних (майнових та особистих немайнових відносин) [8, 163–165].

Із наведеного, на нашу думку, можна зробити такий висновок. Зазначені цивільні організаційно-правові відносини існують, але не є складовою предмета цивільного права, оскільки вони мають не самостійний, а допоміжний (обслуговуючий) характер.

В. Борисова вказує, що наукова позиція О. Красавчикова щодо цивільних організаційних відносин має як прихильників, так і супротивників. Утім, єдине, чого не можна не помітити, це те, що цивільне право дійсно регулює відносини, які навряд чи повною мірою можна беззастережно віднести до майнових. Наприклад, це стосується відносин, що виникають на підставі попереднього договору, відносин, що виникають унаслідок перетворення товариства з обмеженою відповідальністю, зокрема, у виробничий кооператив, відносин, пов'язаних з обранням органів юридичної особи, тощо. Перелік цих відносин можна було б продовжити, однак слід вказати, що вони мають право на існування у межах цивільно-правового регулювання, оскільки головна їх функція — обслуговування інших цивільних правовідносин [6, 17].

Р. Майданик, аналізуючи організаційні цивільні відносини, зазначає, що вітчизняний законодавець займає своєрідну позицію щодо нормативно-

правового обґрунтування належності організаційних відносин до тих суспільних відносин, які структурно входять до предмета цивільно-правового регулювання. У загальній нормі, яка міститься у ст. 1 ЦК України, законодавець прямо не виділяє організаційні відносини. Водночас у низці спеціальних норм, які містяться у статтях ЦК України, інших законів, як зазначає Р. Майданик, законодавець конструює такі цивільно-правові норми, за допомогою яких здійснюється правове регулювання саме організаційних відносин. Йдеться, зокрема, про норми, які регулюють відносини зі створення або реорганізації юридичної особи (статті 81, 106–109 ЦК України), відносини представництва (ст. 237 ЦК України), відносини з попереднього договору (ст. 635 ЦК України), відносини з організації перевезень і деякі інші суспільні відносини [2, 105].

На підставі поняття організаційних цивільних відносин та їх ознак Р. Майданик пропонує розглядати цивільно-правові організаційні відносини як правовідносини юридичної процедури, спрямовані на виникнення та впорядкування дій учасників організованого правовідношення відповідно до прав і обов'язків, які становлять зміст зазначеного правовідношення. Прикладом таких відносин можуть бути відносини між транспортними організаціями з клієнтурою, відносини з приводу обрання керівного органу юридичної особи, з видачі та відкликання довіреності [2, 106–107].

За критерієм нормативної визначеності цивільно-правових організаційних відносин слід, на думку Р. Майданика, виділяти дві їх групи: самостійні цивільно-правові організаційні відносини; відносно самостійні цивільно-правові організаційні відносини. Самостійні організаційні відносини, які входять до предмета цивільного

права, є зовнішніми щодо основних відносин, які зазвичай передують їм за часом і спрямовані на їх виникнення. Цивільно-правове регулювання таких організаційних відносин здійснюється законодавцем безпосередньо. Щодо «відносно самостійних» організаційних відносин, які входять до предмета цивільного права, то вони є внутрішніми щодо основних відносин, імпантуються до складу основних відносин та існують із ними одночасно, забезпечують їх функціонування і реалізацію. Цивільно-правове регулювання зазначених організаційних відносин здійснюється опосередковано через правове регулювання основних (майнових або особистих немайнових) відносин [2, 109].

І. Спасибо-Фатеева вважає, що існують організаційні відносини як самостійний вид відносин, що відповідають критеріям, установленим у ст. 1 ЦК України, і наводить їх перелік. До них, на її думку, слід віднести відносини з попереднього договору (ст. 635 ЦК України), відносини з укладення договору про створення юридичної особи та проведення інших заходів щодо цього (статті 87, 89 ЦК України), усі відносини, що стосуються діяльності юридичної особи, для чого важливий не лише зовнішній аспект — її вступ до цивільно-правових відносин з іншими особами, а й внутрішній щодо її повсякденної діяльності з формування волі та й загалом існування як суб'єкта права (зокрема, статті 98, 99, 101 ЦК України), відносини з переважних прав (ст. 362 ЦК України). Визначаючи юридичну природу цих відносин, І. Спасибо-Фатеева відносить їх до цивільних відносин хоча б тому, що їх регулювання міститься у ЦК України та іншому цивільному законодавстві. Якщо це так, підкреслює і ставить питання І. Спасибо-Фатеева, то чи можна їх беззастережно

віднести до майнових або до особистих немайнових? [7, 13–15].

На нашу думку, відносини з попереднього договору можна віднести до майнових, що відповідають усім критеріям, закріпленим у ч. 1 ст. 1 ЦК України, адже йдеться про цивільно-правовий договір, хоча й попередній. У ньому мають бути сформульовані істотні умови основного договору (умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів цього виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї сторони має бути досягнуто згоди). Отже, з попереднього договору можна зробити однозначний висновок про його тип, вид, зміст майбутнього договірної зобов'язання та його суб'єктний склад. Саме тому попередній договір укладається у формі, встановленій для основного договору, а якщо форма основного договору не встановлена, — у письмовій формі. Він породжує зобов'язання — укласти в установленій строк основний договір певного типу і виду на визначених умовах. Сторона, яка необгрунтовано ухиляється від укладення договору, передбаченого попереднім договором, повинна відшкодувати другій стороні збитки, завдані простроченням, якщо інше не встановлено попереднім договором або актами цивільного законодавства. За таких умов стверджувати, що в попередньому договорі цілком відсутній майновий характер, на нашу думку, навряд чи можна.

До майнових відносин, що відповідають критеріям, закріпленим у ч. 1 ст. 1 ЦК України, слід, на нашу думку, віднести і відносини щодо здійснення співвласником переважного права купівлі частки у праві спільної часткової власності у разі її продажу (ст. 362 ЦК України).

Усі інші відносини, визначені І. Спасибо-Фатєєвою, що пов'язані зі

створенням та діяльністю юридичної особи (крім відносин із державної реєстрації юридичних осіб приватного права), є, на нашу думку, цивільними організаційними відносинами, які не є частиною предмета цивільного права, оскільки мають не самостійний, а допоміжний (обслуговуючий) характер.

Питання про входження до предмета цивільного права корпоративних відносин теж є дискусійним. Ускладнюючим моментом при вирішенні питання про природу корпоративних відносин є те, що ЦК України не містить ні їх визначення, ні визначення корпоративних прав. Визначення корпоративних прав міститься у ст. 167 Господарського кодексу України (далі — ГК України). Сам по собі факт того, що визначення корпоративних прав наведено в ГК України, на думку І. Спасибо-Фатєєвої, не може механічно призвести до відсутності у них цивілістичної природи [7, 16].

Існують різні думки щодо природи відносин, які виникають з приводу корпоративних прав. Так, була висловлена позиція про зобов'язальну природу цих відносин [9, 13].

І. Спасибо-Фатєєва зазначає, що корпоративні відносини нерозривно поєднують у собі як майнові, так і організаційні відносини. Майновий аспект корпоративних відносин, як наголошує вчена, призводить до їх співвіднесення із відносинами власності. Права ж учасників юридичних осіб реалізуються не тільки в майнових відносинах, а й у відносинах з управління, які вже не можна назвати майновими. Не можна оминати увагою й наявність змішаного характеру корпоративних відносин унаслідок того, що крім корпоративних прав вони містять і зобов'язальні — право вимагати виплати нарахованих дивідендів, право на ліквідаційну квоту. Врешті-

решт, як підсумовує І. Спасибо-Фатеєва, поступово панівною стає позиція про корпоративні відносини як окремий вид цивільних відносин, що існують поряд із речовими і зобов'язальними [7, 18–20]. Із таким висновком погоджується і Р. Майданик [2, 98].

Слід наголосити, що при розгляді питання про предмет цивільного права Р. Майданик проаналізував не лише особисті немайнові та майнові відносини, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників, організаційні та корпоративні відносини, а й немайнові оборотоздатні відносини у цивільному праві, про які йдеться у монографії С. Сліпченка, правову природу договорів немайнового змісту, співвідношення цивільних і філософських зобов'язань та публічних обов'язків.

Проведений аналіз видів немайнових цивільних відносин, обґрунтування автономного характеру немайнових оборотоздатних відносин (немайнових зобов'язань, організаційних і корпоративних цивільних відносин), на чому наголошує Р. Майданик, дає підстави для висновку про необхідність більш розширеного доктринального поняття цивільних відносин за рахунок його доповнення організаційними та корпоративними відносинами між юридично рівними учасниками. З огляду на відкритий і постійно оновлюваний перелік цивільних відносин, Р. Майданик вважає виправданим більш абстрактне формулювання предмета цивільного

права як «майнових, так і немайнових відносин між юридично рівними учасниками». Відсутність вказівки на особистий немайновий характер відносин дасть можливість охопити цивільно-правовим регулюванням усі цивільні відносини як майнові, так і особисті та неособисті немайнові. Крім того, такий підхід дасть можливість припинити надумані спекуляції деяких прихильників концепції «господарського права» щодо немовби виключно особистого, споживчого характеру майнових цивільних відносин [2, 121–123].

На нашу думку, перелік цивільних відносин, що становлять предмет цивільного права, закріплений у ст. 1 ЦК України, є закритим і його «відкриттю» має передувати значна спеціальна робота, спрямована на організацію й обговорення питань, пов'язаних із сутністю цивільних (приватних) відносин, що становлять предмет цивільного права. На необхідність обговорення предмета позитивного цивільного (приватного) права вказував ще у 2005 р. П. Рабінович [10, 27–40]. Потрібен певний час для узгодження наукових позицій, проведення за результатами такого обговорення додаткових досліджень, формулювання пропозицій з удосконалення ст. 1 чинного ЦК України. На нашу думку, при обговоренні цих питань не можна оминати увагою і таку загальну проблему, як необхідність збереження концептуальних положень чинного ЦК України як кодексу приватного права.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / за ред. розробників проекту Цивільного кодексу.* — К., 2004. — 528 с.
2. *Майданик Р. А.* Цивільне право: Загальна частина. — К., 2012. — Т. 1 : Вступ у цивільне право. — 472 с.
3. *Стефанчук Р. О.* Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. — К., 2007.
4. *Стефанчук Р. О.* Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : моногр. / відп. ред. Я. М. Шевченко. — Хмельницький, 2007. — 626 с.

5. Слипченко С. А. Оборотоспособность объектов личных неимущественных прав, обеспечивающих социальное бытие физического лица : моногр. — Харьков, 2011. — 336 с.
6. Цивільне право : підруч. : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін. ; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатеевої, В. Л. Яроцького. — Х., 2011. — Т. 1. — 656 с.
7. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців) / за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. — Х., 2010. — Т. 1 : Загальні положення. — 320 с. — (Серія «Коментарі та аналітика»).
8. Красавчиков О. А. Гражданские организационно-правовые отношения // Антология уральской цивилистики. 1925–1989 : сб. ст. — М., 2001. — С. 156–165.
9. Луць В. В., Сивий Р. Б., Яворська О. С. Акціонерне право. — К., 2004. — 256 с.
10. Рабинович П. Природно-правова ідеологія у Цивільному кодексі України // Вісник Академії правових наук України. — 2005. — № 2 (41). — С. 27–40.

REFERENCES

1. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Naukovo-praktychnyi komentar [Civil Code of Ukraine: Scientific and Practical Commentary], Kyiv, 2004, 528 p.
2. Maidanyk R. A. Tsyvilne pravo: Zahalna chastyna [Civil Law: General Part], Kyiv, 2012, vol. 1, 472 p.
3. Stefanchuk R. O. Osobysti nemainovi prava fizychnykh osib u tsyvilnomu pravi [Personal Non-Property Rights of Individuals in Civil Law], Kyiv, 2007.
4. Stefanchuk R. O. Osobysti nemainovi prava fizychnykh osib u tsyvilnomu pravi (poniattia, zmist, sistema, osoblyvosti zdiisnennia ta zakhystu) [Personal Non-Property Rights of Individuals in Civil Law (Concept, Content, System, Features of Implementation and Protection)], Khmelnytskyi, 2007, 626 p.
5. Slipchenko S. A. Oborotosposobnost obektov lichnykh neimushchestvennykh prav, obespechivayushchikh sotsialnoe bytie fizicheskogo litsa [Turn of Personal Non-Property Rights Objects, Providing Social Being of Physical Persons], Kharkov, 2011, 336 p.
6. Tsyvilne pravo [Civil Law], Kharkiv, 2011, vol. 1, 656 p.
7. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Naukovo-praktychnyi komentar (poiasnennia, tлумachennia, rekomendatsii z vykorystanniam pozytsii vyshchykh sudovykh instantsii, Ministerstva yustytysii, naukovtsiv, fakhivtsiv) [Civil Code of Ukraine: Scientific and Practical Commentary (Explanations, Interpretations, Recommendations for Using the Position of the Higher Courts, Ministry of Justice, Scientists, Specialists)], Kharkiv, 2010, vol. 1, 320 p.
8. Krasavchikov O. A. Grazhdanskіe organizatsionno-pravovye otnosheniya [Civil Organizational and Legal Relations], *Antologiya ural'skoy tsivilistiki. 1925–1989*, Moscow, 2001, pp. 156–165.
9. Luts V. V., Syvii R. B., Yavorska O. S. Aktsionerne pravo [Company Law], Kyiv, 2004, 256 p.
10. Rabinovych P. Pryrodno-pravova ideolohiia u Tsyvilnomu kodeksi Ukrainy [Natural and Legal Ideology in the Civil Code of Ukraine], *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 2005, no. 2 (41), pp. 27–40.

Сібільов М. М. Предмет приватного (цивільного) права

Анотація. У статті аналізуються цивільні відносини, що становлять предмет приватного (цивільного) права. Автор виходить з того, що перелік цих відносин, закріплений у ст. 1 ЦК України, має вичерпний характер й охоплює особисті немайнові та майнові відносини, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників. Аналізується дискусія щодо доцільності включення до предмета приватного (цивільного) права організаційних, корпоративних та інших відносин, внесення відповідних змін до ст. 1 ЦК України. Відсутність єдиного підходу до вирішення цього питання потребує певної роботи, спрямованої на обговорення питань, пов'язаних із сутністю приватних (цивільних) відносин, що становлять предмет цивільного права.

Ключові слова: предмет приватного (цивільного) права, особисті немайнові відносини, майнові відносини, організаційні відносини, корпоративні відносини.

Сибилев М. Н. Предмет частного (гражданского) права

Аннотация. В статье анализируются гражданские отношения, составляющие предмет частного (гражданского) права. Автор исходит из того, что перечень этих отношений, закрепленный в ст. 1 ГК Украины носит исчерпывающий характер и охватывает личные неимущественные и имущественные отношения, основанные на юридическом равенстве, свободном волеизъявлении, имущественной самостоятельности их участников. Анализируется дискуссия относительно необходимости включения в предмет частного (гражданского) права организационных, корпоративных и иных отношений, внесении соответствующих изменений в ст. 1 ГК Украины. Отсутствие единого подхода к решению этого вопроса требует определенной работы, направленной на обсуждение вопросов, связанных с сущностью частных (гражданских) отношений, составляющих предмет гражданского права.

Ключевые слова: предмет частного (гражданского права), личные неимущественные отношения, имущественные отношения, организационные отношения, корпоративные отношения.

Sibilov M. The Subject of Private (Civil) Law

Annotation. This article covers the analysis of civil relations that are the subject of private (civil) law. The author assumes that the list of these relations enshrined in Article 1 of the Civil Code of Ukraine, is comprehensive and covers personal non-property and property relations based on legal equality, free will, property independence of their members. The debate on the feasibility of introducing organization, corporate and other relationships to the subject of private (civil) rights, and making appropriate amendments to Article 1 of the Civil Code of Ukraine are analyzed in the article. The absence of a single approach to this issue requires some work aimed at discussing issues related to the essence of private (civil) relationships that are the subject of civil law.

Key words: subject of private (civil) law, personal non-property relations, property relations, organizational relations, corporate relationship.